

Рачинська Інна Володимирівна,
студентка III курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти (групи УМЛБ-1-23-4.0з.)
спеціальності 035 Філологія
Факультету української філології,
культури і мистецтва
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник:

Т.М. Вінтонів, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

ВЛАСНІ НАЗВИ В СКЛАДІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ І ПРАГМАТИЧНІ ВИЯВИ

У статті здійснено аналіз наукових досліджень, присвячених функціонуванню власних назв у складі фразеологічних одиниць української мови. З'ясовано структуру, семантичні трансформації та культурно-символічні функції онімів у фразеологічних конструкціях. Особливу увагу приділено характеру переосмислення власних назв та їх ролі у формуванні національно-мовної картини України.

Ключові слова: фразеологізм, онім, антропонім, топонім, теонім.

Постановка проблеми в контексті сучасної філологічної науки. Мова є головним засобом збереження історичної пам'яті та культурних традицій народу. Вона відображає його світогляд, моральні цінності й досвід багатьох поколінь. Особливо яскраво ці риси виявлювані у фразеологічному складі мови, який зберігається і передається від покоління до покоління.

І серед всіх фразеологізмів особливе місце займають ті, які мають у своєму складі власні назви (оніми): імена людей, назви місцевостей, міфологічні чи біблійні персонажі, історичні події тощо. Такі вислови поєднують у собі мовну, культурну та емоційну інформацію, адже власна назва у їх складі набуває нового, узагальненого й символічного змісту. Фразеологізми, на відміну від інших мовних одиниць, є стабільні, відтворювані мовні конструкції, що виступають у ролі завершених синтаксичних утворень із фіксованим складом і структурою. Вони втілюють образне мислення, історичну спадщину та духовні цінності конкретного народу.

Актуальність теми полягає в необхідності з'ясувати, як власні назви в складі фразеологізмів передають культурні смисли, національні цінності та емоційні оцінки, а також як вони функціонують у сучасному українському мовному просторі.

Метою цієї статті є проаналізувати дослідження, у яких об'єктом є власні назви як складники фразеологізмів; з'ясувати роль онімів у складі фразеологізмів, виявити їх функції, семантичні трансформації та культурно-символічне навантаження, а також простежити закономірності переосмислення власних назв у фразеологізмах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання зазначеної проблеми. Проблема функціонування власних назв у складі фразеологічних одиниць привертала увагу багатьох лінгвістів як в українському, так і в зарубіжному мовознавстві.

Вагомий внесок у дослідження онімів у складі фразеологічних одиниць зробили українські мовознавці, зокрема Ю. Карпенко, В. Мокієнко, Л. Скрипник, В. Ужченко та інші. Варто також відзначити кандидатські дисертації Н. Пасік «Власні назви в українській фразеології та пареміології» і О. Мороз «Фразеологічні одиниці з компонентом «власне ім'я» в сучасній українській мові: структурно-семантичний аспект». Також є дослідження українських мовознавців, які описували власні назви, наприклад, у чеських фразеологізмах, серед них О. Качала. Ці дослідження заклали основу для подальшого вивчення онімних компонентів у фразеології, зокрема з позицій семантики, типології та етимології.

Дослідники підкреслюють, що фразеологізми відбивають архетипні, міфологічні та релігійні уявлення, а їхні компоненти — особливо власні назви — виступають ключовими елементами в конструюванні національно-культурного простору. Узагальнюючи дослідження Н. Венжинович, можна сказати, що власні назви в складі фразеологізмів набувають символічного значення, відображаючи природно-географічні, соціальні, історичні, культурні та релігійні чинники, які формують світобачення народу (Венжинович, 2007).

Аналіз наукових джерел свідчить, що хоча проблема фразеологізмів із власними назвами має багатий теоретичний фундамент, комплексне вивчення їх структурно-семантичних і прагматичних аспектів у межах української мовної системи є важливим джерелом нашої історії, але потребує подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням. У межах вивчення власних назв у складі стійких висловів варто насамперед з'ясувати, що таке фразеологічна одиниця, які її головні ознаки та мовна сутність. Саме від розуміння природи фразеологізму залежить подальше розуміння ролі власних назв у його будові й значенні.

М. Кочерган зазначає: «Фразеологізм — відтворювана одиниця мови з двох або більше слів, цілісна за своїм значенням і стійка за складом та структурою» (Кочерган, 2001: 242).

Фразеологізми як елемент лексики мають низку ознак, котрі відрізняють їх від звичайних слів, словосполучень, речень та забезпечують їхню цілісність і відтворюваність у мовленні. В. Білоноженко і І. Гнатюк виокремлюють головні типологічні риси фразеологічних одиниць, до яких належать:

Семантична цілісність — фразеологізми сприймаються як єдине смислове ціле, тобто значення має цілісний вислів, а не його конкретні слова [*лекти раків, стріляний горобець* (Білоноженко, 2003: 162, 488)].

Відтворюваність у мовленні постійним складом компонентів — фразеологізми вживаються у готовому вигляді, без заміни чи довільного переставлення слів [*як дві краплі води* (Білоноженко, 2003: 311)].

Розчленована будова — фразеологізми складаються з кількох слів, що утворюють цілісну синтаксичну одиницю [*водити за ніс, придержувати язик за зубами* (Білоноженко, 2003: 112, 559)].

Переносне значення — зміст фразеологізму образний, що базується на метафорі чи порівнянні [*море по коліна, крокодиличі сльози* (Білоноженко, 2003: 405, 667)] (Білоноженко, Гнатюк, 1989: 20).

І завдяки цим ознакам фразеологізми є унікальними мовними одиницями, які мають свою класифікацію. Найбільш поширеною є класифікація, згідно з якою розрізняють:

- фразеологічні зрощення – семантично неподільні одиниці, значення яких не пов'язане із значенням окремих компонентів [бити байдики (Білоноженко, 2003: 27)];
- фразеологічні єдності – сполуки, у яких значення компонентів певною мірою мотивує загальний зміст виразу [накивати п'ятами (Білоноженко, 2003: 419)];
- фразеологічні сполучення – семантично подільні конструкції, де складники зберігають певну самостійність [брати до серця, брати до уваги (Білоноженко, 2003: 44)] (Кочерган, 2001: 244-246).

Деякі мовознавці фразеології розглядають у широкому плані, тому відносять до неї також комунікативні одиниці – речення, прислів'я, приказки, крилаті вислови, афоризми тощо. Саме тому поряд із фразеологічними зрощеннями, єдностями та сполученнями виділяють ще один тип – фразеологічні вирази. У підручнику для них є визначення: «Фразеологічні вирази – стійкі за складом і вживанням семантично подільні звороти, які складаються повністю зі слів із вільним значенням» (Кочерган, 2001: 246). Тобто до фразеологізмів ми також відносимо: прислів'я, приказки, народні примовки, крилаті вислови – влучні вислови відомих людей.

В. Ужченко у своєму посібнику зазначив: «Фразеологічна відтворюваність зворотів у мовленні пояснюється тим, що вони існують у мові (свідомості, пам'яті) вже як готові блоки, з яких ми й конструємо (разом зі словами) речення та які використовуємо для образної вторинної номінації реалій, найчастіше – ситуацій» (Ужченко, 2007, с. 21). Отже, фразеологізми зберігаються в нашій пам'яті як єдині цілісні одиниці. Завдяки цьому вони забезпечують виразність, емоційність і образність мовлення. Кожний народ має свої оригінальні фразеологізми, що зумовлене різним побутом, звичаями, культурою, історією тощо. І через це у фразеології значною мірою відбито національність.

У багатьох випадках виразність і змістовна глибина фразеологізмів зумовлені не лише особливостями лексичного складу чи метафорики, а й наявністю власних назв у структурі вислову. Саме оніми, потрапляючи до складу фразеологічних одиниць, набувають нового значення, втрачаючи початкову функцію називати щось й перетворюються на носіїв культурних і символічних смислів.

Оніми існують з давніх-давен і функціонують всюди в повсякденному житті людей у різний час. Тому вивчення власних назв може привести дослідників до історії мови, історії народу. Для цього є спеціальна наука ономастика, дефініція в підручнику звучить так: «Ономастика (від гр. *onomastikós* «той, що стосується імені», *onomastiké* «мистецтво давати імена») — наука про власні назви, яка складається з антропоніміки (гр. *ánthropos* «людина») — науки про імена людей і топоніміки (від гр. *topos* «місце») — науки про географічні назви та ін.» (Кочерган, 2001: 182).

Тому серед досліджуваних онімів у складі фразеологізмів найпопулярнішими є антропоніми [імена людей — Як Пилип з конопель (Білоноженко, 2003: 85)] та топоніми [географічні назви — Як хан долізе до **Криму** (Ужченко, 1998: 13)], але також є менш популярні: зооніми [клички тварин — Як Сіркові на перелазі (Білоноженко, 2003: 674)], теоніми [назви божеств — Слава Богу; Як у **Христа** за пазухою (Ужченко, 1998: 11, 172)].

Як бачимо, фразеологізми з онімним компонентом мають широкую тематичну та семантичну палітру. Кожен онім зазвичай містить у собі певну інформацію про названий об'єкт, явище чи людину. Він може вказувати на історичну епоху, культурну належність, соціальний статус, риси характеру або навіть моральну оцінку. Тому, потрапляючи до складу фразеологізму, власна назва набуває додаткового змісту — вона не лише називає, а й характеризує, оцінює і передає емоційне ставлення. Саме це робить фразеологізми з онімами виразними та змістовними (Качала, 2012: 115).

Поступове перетворення власних імен із засобів індивідуалізації на узагальнені назви стало основою для формування багатьох фразеологічних одиниць. Саме через фразеологізми з онімами в мові відбивається національний досвід, світогляд і ціннісна система народу, що підтверджує їхню важливу роль у структурно-семантичній і прагматичній організації української фразеології (Качала, 2012: 115).

Семантичні особливості фразеологізмів із власними назвами полягають у тому, що значення виразу не збігається із сумою значень його частин. У результаті переосмислення власна назва втрачає пряме номінативне значення і набуває узагальнено-символічного змісту.

Наприклад, фразеологізм **вискочити (вистрибнути) як Пилип з конопель** уживається у пейоративному значенні — «Недоречно, неадекватно або невчасно зробити, сказати що-небудь чи виступити з чимсь» (Білоноженко, 2003: 85). У

структурному плані це багатокomпонентний фразеологізм, до складу якого входить антропонім «Пилип». Власне ім'я в цьому випадку втратило своє первісне номінативне значення — воно не позначає конкретну особу, а виконує узагальнювальну функцію, символізуючи простакуватість, недоречність або безтактність у поведінці людини. У цьому вислові власна назва «Пилип» виконує символічну, оцінювальну та експресивну функції, забезпечуючи виразність і національний колорит фразеологізму.

Фразеологізм **по Марусин поясок (поясочок)**, наприклад: *«По Марусин поясок. До смужки на краю чарки. – Лий, лий повну, не бійся! – примовляв дядько Я гор. – Отак, по Марусин поясок... по вінця». Не бійсь, не розхлюпаю. (О. Гончар. Собор.)* (Ужченко, 1998: 142). У цьому вислові власна назва «Маруся» подана у формі присвійного прикметника – «Марусин». Це не про якусь конкретну дівчину Марусю, а про узагальнене народне ім'я, яке використовують для виразності. Такі імена у фразеологізмах не мають на увазі реальних людей – вони допомагають створити образ або настрій. Це жартівливий народний вислів, який часто уживають у побуті.

Таких фразеологізмів, де антропонім вжитий як присвійний прикметник, в українській мові багато і в більшості вони античного походження. У складі античних фразеологізмів трапляються як чоловічі, так і жіночі власні імена, і значна частина таких слів утворена саме за допомогою прикметникових форм від імен античних героїв, богів чи міфологічних героїв. Хочемо підкреслити, що в таких висловах власні імена виступають семантичними центрами вислову, адже саме вони зберігають культурно-історичний зміст античної спадщини. У цих фразеологізмах власна назва не зазнає значних модифікацій, а її переносне значення прямо пов'язане зі змістом давніх міфів, легенд і літературних творів тих часів (<https://bit.ly/49x69hC>).

Фразеологізм **ахіллесова п'ята**, має таке значення: *«П'ЯТА: ахіллесова п'ята кого, чого, чие і б/д. Вразливе, слабке місце.»* (Ужченко, 1998: 148). Походить вислів із давньогрецького міфу про героя Ахілла, якого мати зробила невразливим, скупавши у водах річки Стікс, але купаючи, тримала його за п'яту, і саме це місце залишилось вразливим. Туди ж влучила стріла, і герой загинув (Ужченко, 1998: 148). П'ятка перетворюється на узагальнений образ слабкості, а прикметникова форма ахіллесова – на лексичний компонент із переносним змістом, який активно функціонує в українській мові, і пишемо з маленької літери.

Ще один показовий приклад античного фразеологізму – **нитка Аріадни** (аріаднина нитка), має значення – *«Те, що дає правильний напрямок, допомагає»*

знайти правильний вихід з якоїсь ситуації» (Білоноженко, 2003: 434). В. Ужченко у своєму словнику також зазначив цей фразеологізм і походження пояснює так: «За давньогрецькою міфологією, Аріадна, дочка крітського царя Міноса, допомогла афінському царю Тезею вибратися з лабіринтів Мінотавра за допомогою клубка ниток.» (Ужченко, 1998: 7).

У таблиці подано ще приклади фразеологізмів античного походження з міфонімами та їхні основні значення взяті зі «Словника українських фразеологізмів» В. Білоноженко в процесі дослідження:

Таблиця 1.

Фразеологізми з міфонімами

Фразеологізм	Значення
дамоклів меч	Небезпека або неприємність, що постійно загрожує комусь (Білоноженко, 2003: 386).
гордіїв вузол	Дуже складна, заплутана справа або складний збіг обставин (Білоноженко, 2003: 615).

Ще одним важливим шаром української фразеології є фразеологізми, що походять із літературних творів. Вони виникли на основі висловів письменників, поетів, драматургів і згодом увійшли в загальноновживану мову, утративши прив'язку до конкретного тексту чи автора. Такі фразеологізми зберігають виразне художнє походження, але вживають у переносному значенні, набуваючи загальнолюдського змісту.

Наприклад, фразеологізм **як (мов, ніби) та баба Палажка і баба Параска**, зафіксований у «Словнику українських фразеологізмів» (укладачі В. Білоноженко, І. Гнатюк, В. Дятчук, Н. Неровня, Т. Федоренко), уживається у значенні «язикатий, чванливий, пихатий» (Білоноженко, 2003: 22). Походження вислову можна знайти в онлайн бібліотеці «Горох» і воно пов'язане з персонажами роману Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» – бабами Палажкою та Параскою, які у творі виступають уособленням балакучості, пихатості та дріб'язковості, що можна прослідкувати у самому тексті. Зараз імена вийшли за межі літературного контексту і стали власними назвами-символами, що узагальнюють певний тип поведінки (<https://bit.ly/4oYwjyM>). У складі фразеологізму антропоніми «Палажка» і «Параска» втратили конкретну індивідуалізацію й набули узагальненого

значення, символізуючи схильність до пустих розмов, пліток та дріб'язкових конфліктів. Цей вираз є прикладом семантичної трансформації власних назв.

Фразеологізм **Лис Микита**, уживається в українській мові у значенні: *«Хитра, спритна людина.»* (Ужченко, 1998: 148). Це усталений мовний вислів, що походить від однойменного персонажа казки Івана Франка «Лис Микита». Ім'я героя стало узагальненим образом хитрої людини, що уміє знайти вихід із будь-якої ситуації, часто нечесним шляхом. У цьому фразеологізмі власна назва вже не позначає конкретного персонажа, а використовується як символ хитрощів і лукавства. Це ще один приклад того, як літературні імена переходять у повсякденне мовлення й набувають нового, переносного значення.

Варто також виокремити фразеологізми біблійного походження, адже Біблія як фундаментальний культурний текст істотно вплинула на формування української фразеології. У таких висловах власні назви – імена, назви місць чи релігійних реалій – уживаються в перенесеному значенні й виконують важливу символічну та морально-оцінну функцію, що відображає духовний досвід народу.

До цієї групи відноситься фразеологізм «від Адама», у якому біблійне ім'я Адам уособлює зародження всього людського роду і, у переносному значенні, – старт будь-якої справи чи оповіді з самого початку. Вислів **від Адама** уживається зі словами *починати від Адама* у значенні – *«Дуже здалека, з самого початку»* (Ужченко, 1998: 7). Його походження пов'язане з біблійним ім'ям Адам – першої людини, створеної Богом, що символізує початок усього людського роду (Ужченко, 1998: 7). Власне ім'я «Адам» у цьому вислові використовують не як позначення конкретної особи, а як узагальнений культурно-релігійний символ початку. Це свідчить про типову тенденцію до переосмислення біблійних онімів, які, втрачаючи свою сакральність, стають частиною повсякденного мовлення. Цей фразеологізм ілюструє, як теонім набуває образного значення, зберігаючи культурно-символічну глибину.

В українській фразеології найпопулярнішу групу становлять релігійні фразеологізми з компонентом «Бог», які посідають особливе місце серед виразів із власними назвами. Їхня популярність зумовлена глибоким релігійним світоглядом українського народу, де віра в Бога завжди була частиною духовної культури, моралі та повсякденного життя. Такі вислови вживаються в переносному значенні, виражаючи не лише релігійний підтекст, а й оцінку подій, людської поведінки та життєвих ситуацій для вираження емоцій у повсякденності.

Варто виокремити фразеологізми з онімом «Бог», як окрему групу, яка вживається для вираження емоцій, почуттів, думок, побажань, подяки чи надії.

Такі вислови мають глибоке емоційне забарвлення та часто виступають як мовні формули ввічливості, етикету чи релігійного світогляду. Для прикладів фразеологізмів із компонентом «Бог» використано матеріали з онлайн-бібліотеки «Горох» і «Фразеологічний словник української мови» В. Ужченко, Д. Ужченко. Під час пошуку за ключовим словом «Бог» зафіксовано велику кількість усталених виразів саме в онлайн-бібліотеці «Горох», що активно функціонують у сучасній українській мові. Кілька прикладів наведено в таблиці 2.:

Таблиця 2.

Фразеологізми з компонентом «Бог»

Фразеологізм	Значення
Бий / побий тебе (його і т. ін.) сила Божа	Вживається для вираження великого незадоволення (Ужченко, 1998: 169).
Боже (Господи) благо- слови	Уживається як побажання успіху перед початком якої-небудь справи, схвалення якихось дій (https://bit.ly/4oYwjyM).
Боже (Господи) правед- ний (правий)!	Уживається для вираження обурення, нарікання, здивування, радості, страждання тощо (https://bit.ly/4oYwjyM).
З Богом	Уживається як побажання успіху; хай щастить (https://bit.ly/4oYwjyM).
Святий Боже!	Уживається для вираження захоплення, здивування, радості, переляку тощо (https://bit.ly/4oYwjyM).
Борони (боронь) / обо- рони (сохрани, сохрани) Боже	Уживається для вираження застереження від чого-небудь лихого, небажаного і неприпустимого (https://bit.ly/4oYwjyM).
Дай Боже (Бог) пам'ять (пам'яті)	Уживається для вираження бажання, зусилля пригадати що-небудь (https://bit.ly/4oYwjyM).
Слава тобі, Господи.	Уживається для вираження задоволення. (Ужченко, 1998: 172)

Окрім фразеологізмів з антропонімами, також в українській мові популярні вислови з топонімами. Такі фразеологічні одиниці виникли на основі історичних подій, легенд, народних уявлень чи культурних асоціацій, пов'язаних із певними місцями. Топоніми у складі фразеологізмів виконують символічну функцію: вони не лише вказують на конкретне місце, а й передають певний узагальнений образ, настроїв чи характеристики ситуації (Лукаш, Тютюнник, 2022: 202–203).

Фразеологізм *язик до Києва* доведе, поданий онлайн-бібліотеці «Горох», тлумачиться як *«уміння запитувати допоможе знайти дорогу, досягти мети»* (<https://bit.ly/4oYwjyM>). У вислові топонім **Київ** уживається не буквально, а як символ бажаного результату, до якого можна дійти завдяки комунікативним умінням. Походження фразеологізму пов'язують із часами, коли Київ був важливим центром, і мандрівники справді орієнтувалися на поради людей. Цей вислів ілюструє, що топоніми у фразеологізмах набувають переносного значення, перетворюючись на образні маркери мети чи життєвої ситуації.

Фразеологізм *пройти Крим і Рим* у Словнику фразеологізмів української мови подається як синонім до виразу «пройти крізь сито й решето» і означає: *«бути хитрим, винахідливим; на життєвому шляху набути чималого досвіду»* (Ужченко, 1998: 170). Тобто вислів характеризує людину, яка пережила багато різних ситуацій, «бачила світ», «побувала у складних обставинах», має велику життєву мудрість і вміє давати собі раду. У зазначеному словнику цей фразеологізм подано як образне позначення життєвих випробувань, у якому топоніми Крим і Рим уживаються не буквально, а як символи «далекого й складного шляху».

Фразеологізм *як хан долізе до Криму* вживають у значенні «дуже довго; ніколи» (Ужченко, 1998: 13). У цьому вислові топонім **Крим** набуває переносного значення й позначає щось настільки далеке або важкодоступне, що досягти цього майже неможливо. Тобто цей вислів використовують, коли хочуть підкреслити, що якась подія малоімовірна, її чекати даремно.

Одні з дослідників у своїй статті, присвяченій дослідженню фразеологізмів із топонімами, наводить низку характерних прикладів фразеологічних одиниць із хоронімами (назви держав, областей, регіонів), зокрема: *«відкривати Америку – говорити чи оголошувати про те, що всім давно відоме»; ... у Крим по сіль – традиційна жартівлива відповідь на запитання «куди йдеш, йдете, їдеш, їдете?»* (Лукаш, Тютюнник, 2022: 202-203).

Проаналізувавши значення наведених фразеологізмів із топонімами, відзначаємо, що всі вони відображають різні типи людського досвіду, поведінки та емоцій, але об'єднані спільною рисою: топоніми вживають у символічному значенні.

Висновки й перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. Проведене дослідження показало, що фразеологічні одиниці з власними назвами є важливою складовою української мови, у якій відображено національну картину народу, історичну пам'ять, духовні цінності та традиції народу. У

складі фразеологізмів оніми зазнають переосмислення: вони втрачають своє пряме номінативне значення і набувають узагальненого, символічного змісту, що надає висловам емоційної виразності. Фразеологізми з антропонімами, теонімами, топонімами та іншими видами онімів відображають ставлення народу до певних явищ, рис характеру чи подій. Особливе місце займають фразеологізми з компонентом «Бог», які виконують емоційно-експресивну й етикетну функції, виражаючи почуття, побажання, подяку чи пересторогу. Це доводить, що українська фразеологія є не просто лексичним шаром мови, а дзеркалом народного мислення й світогляду.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в докладнішому аналізі функціонування фразеологізмів з онімами в сучасному мовленні — у засобах масової інформації, художніх текстах і щоденній комунікації. Особливо цікавим напрямом є вивчення діалектних фразеологізмів із власними назвами, які функціонують у певних регіонах України. Такі вислови відображають мовну своєрідність, етнокультурні особливості та регіональне мислення, що сприяє глибшому розумінню розвитку української фразеології та її ролі у формуванні національної ідентичності.

Список використаних джерел

- «Горох»: онлайн-бібліотека. Розділ «Фразеологія». <https://bit.ly/4oYwjyM> (дата звернення: 15.11.2025).
- Білоноженко В., Гнатюк І. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів. АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Відп. ред. Л. С. Паламарчук. Київ: Наук. думка, 1989. 156 с.
- Білоноженко В., Гнатюк І., Дятчук В., Неровня В., Федоренко Т. Словник фразеологізмів української мови: відповідальний ред. Винник В. О. Київ: Наукова думка, 2003. 788 с.
- Венжинович Н. Концептуалізація дійсності за допомогою власних назв у фразеологізмах української мови. *Матеріали XII Міжнародної наукової конференції «Ономастика України у загальнослов'янському контексті»* (Чернівці, 31 жовтня – 3 листопада 2007 р.). Науковий вісник Чернівецького університету. Чернівці: Рута, 2007. Вип. 356–359: Слов'янська філологія. С. 380–385.
- Іскра Б., Пустовіт Т. Фразеологізми з власними назвами античного походження. <https://bit.ly/49x69hC> (дата звернення: 15.11.2025).
- Качала О. Функції власних назв у складі фразеологічних одиниць чеської мови. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. 2012. Вип. 24. С. 115–117.
- Кочерган М. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ: Академія, 2001. 368 с.
- Лукаш Н., Тютюнник І. Фразеологічні одиниці з компонентами-топонімами в українській мові: структурно-семантичний аспект. *Grail of Science*. № 22, 2022. С. 202–203 с. URL:<https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/718/735> (дата звернення: 15.11.2025).
- Ужченко В., Ужченко Д. УЗЗ Фразеологічний словник української мови. Київ: Освіта, 1998. 224 с.

Ужченко В. Фразеологія сучасної української мови : навчальний посібник. Київ: Знання, 2007. 494 с.

References

- «Horokh»: onlain-biblioteka. Rozdil «Frazеolohiia». <https://bit.ly/4oYwjyM> (15.11.2025).
- Bilonozenko V., Hnatiuk I. Funktsionuvannia ta leksykohrafichna rozrobka ukrainskykh frazeolohizm. AN URSSR, In-t movoznavstva im. O. O. Potebni; Vidp. red. L. S. Palamarchuk. Kyiv: Nauk. dumka, 1989. 156 s.
- Bilonozenko V., Hnatiuk I., Diatchuk V., Nerovnia V., Fedorenko T. Slovyk frazeolohizmiv ukrainskoi movy vidpovidalnyi red. Vynnyk V. O. Kyiv: Naukova dumka, 2003. 788 s.
- Iskra B., Pustovit T. Frazеolohizmy z vlasnymy nazvamy antychnoho pokhodzhennia. <https://bit.ly/49x69hC> (15.11.2025).
- Kachala O. Funktsii vlasnykh nazv u skladi frazeolohichnykh odynyts cheskoï movy. Naukovi zapysky. Seriia «Filolohichna». 2012. Vyp. 24. S. 115–117.
- Kocherhan M. Vstup do movoznavstva: Pidruchnyk dlia studentiv filolohichnykh spetsialnostei vyshchykh navchalnykh zakladiv. Kyiv: Akademiia, 2001. 368 s.
- Lukash N., Tiutiunnyk I. Frazеolohichni odynytsi z komponentamy-toponimamy v ukrainskii movi: strukturno-semantychnyi aspekt. Grail of Science. № 22, 2022. S. 202–203. <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/718/735> (15.11.2025).
- Uzhchenko V. Frazеolohiia suchasnoi ukrainskoi movy : navchalnyi posibnyk. Kyiv: Znnannia, 2007. 494 s.
- Uzhchenko V., Uzhchenko D. UZZ Frazеolohichni slovyk ukrainskoi movy. Kyiv: Osvita, 1998. 224 s.
- Venzhynovych N. Kontseptualizatsiia diisnosti za dopomohoiu vlasnykh nazv u frazeolohizmakh ukrainskoi movy. Materialy Khll Mizhnarodnoi naukoi konferentsii «Onomastyka Ukrainy u zahalnoslovianskomu konteksti» (Chernivtsi, 31 zhovtnia – 3 lystopada 2007 r.). Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Chernivtsi: Ruta, 2007. Vyp. 356–359: Slovianska filolohiia. S. 380–385.

PROPER NAMES IN PHRASAL UNITS: STRUCTURAL-SEMANTIC AND PRAGMATIC MANIFESTATIONS

Inna Rachynska, third-year student of the first (bachelor's) level of higher education majoring in «Philology» at the Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Arts of the Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

The article analyses scientific research devoted to the functioning of proper names in phraseological units of the Ukrainian language. It clarifies the structure, semantic transformations, and cultural and symbolic functions of proper names in phraseological constructions. Particular attention is paid to the nature of the reinterpretation of proper names and their role in shaping the national linguistic picture of Ukraine.

Keywords: phraseological unit, proper name, anthroponym, toponym, theonym.